

Kapittel 5
Tekstutdrag fra *Peer Gynt*

VEDLEGG 23: PEER – EN DIKTER ELLER LØGNER?

(Het sommerdag. Peer Gynt, en sterkbygget tyveårs gutt. Åse, moren.)

Åse: Peer, du lyver!
Peer Gynt: Det er sant ó hvert evig ord!
Åse: (foran ham) Og du skjems ei for din mor?
Først så renner du til fjells
månedsvi i travle onnen
for å veide ren på fonnen,
kommer hjem med reven pels,
uten børse, uten vilt; ó
og til slutt med åpne øyne
mener du å få meg bilt
inn de verste skytterløgne! ó
Nå, hvor traff du så den bukken?
Peer Gynt: Vest ved Gjendin.
Åse: Riktig, ja!
Peer Gynt: Hvasse vinden bar ifra;
bak et oreholt forstucken
han i skaresneen grov
etter lav ó
Åse: (som før) Ja riktig, ja!
Peer Gynt: Pusten holdt jeg, sto og lyttet,
hørte knirken av hans hov,
så av ene hornet grenene.
Derpå varsomt mellom stenene
frem på buken jeg meg flyttet.
Gjemt i røsen opp jeg glyttet; ó
slik en bukk, så blank og fet,
skulle du vel aldri set!
Åse: Nei bevares vel!
Peer Gynt: Det smalt!
Bukken stupte bums i bakken.
Men i samme stund han falt,
satt jeg skrevs på bukkeryggen,
grep ham i det venstre øre,
ville nettopp kniven kjøre
bakom skolten inn i nakken; ó
hei! da skrek han vilt, den styggen,
sto med ett på alle fire,
slo meg med et akterkast
ut av neven kniv og slire,
skruet meg om lenden fast,
stemte hornene mot leggen,
klemte meg som i en tang; ó
dermed satte han på sprang
bent fremover Gjendin-eggen!
Åse: (uvilkårlig) Jesu navn da ó!
Peer Gynt: Har du sett den
Gjendin-eggen noen gang?
Den er halve milen lang,
langsmed eggen han og jeg

skar oss gjennom været vei.
Aldri red jeg slik en fole!
Midt imot der vi fór fram,
var det som der gnistret sole.
Brune ørnerygge svam
i det vide svimle slug
midtveis mellom oss og vannene, ó
sakkett akterutt, som fnugg.
Isflakk brast og brótt mot strandene;
men der var ei dønn å høre;
bare hvirvlens vetter sprang,
som i dans; ó de sang, de svang
seg i ring for syn og øre!
(svimmel) Å, Gud trøste meg!
Bukken gjorde halvt omkring,
satt med et himmelspring
utford dypet med oss begge!
Bak oss bergets svarte vegge,
under oss et bunnløst sluk!
Først vi kløvte lag av tåker,
kløvte så en flokk av måker,
som igjennom luften vikende
fløy til alle kanter skrikende.
Nedad, uten stans, fór toget.
Men i dypet glitret noget
hvitlett, som en rensdyrbukk. ó
Mor, det var vårt eget billed,
som igjennom fjellsjø-stillet
opp mot vannets skorpe pilet
i den samme ville fart
som i den vi nedad kilet.

Åse:

Peer Gynt:

Åse:

Peer Gynt:

(gisper etter været) Peer! Gud fri meg! Si det snart!
Bukk fra luften, bukk fra bunnen,
stangedes i samme stunden
så at skummet om oss klasket.
Ja, der lå vi nu og plasket. ó
Langt om lenge, du, vi nådde
nordre landet på en måte;
bukken svam, og jeg hang bak ham
jeg for hjem ó

Åse:

Peer Gynt:

Men bukken, du?
Å, han går der vel ennu; ó
kan du finne ham, så ta ham!
Og du har ei knekket nakken?
Ikke begge lår engang?
Ikke ryggebenet brutt?

Åse:

O, Vårherre, ó prisen, takken,
skyldes deg som hjalp min gutt! ó (stanser plutselig, ser på ham med åpen
munn og store øyne, kan lenge ikke finne ord, endelig utbryter hun)
O, din fandens reglesmed;
kors og kors, hvor du kan lyve!

VEDLEGG 24: PEER – ET MOBBEOFFER?

Gutten: Men så stevner du galt!
(tar ham i akslen for å vende ham)
Peer Gynt: La meg slippe forbi!
Gutten: Er du redd for smeden?
En Gutt: (kommer med flere derfra) Peer, går du alt fra dansen?
Peer Gynt: Nei.
Peer Gynt: Jeg redd?
Gutten: Ja, du mins vel på Lunde forleden?

Åse: (hissig) Husmannskonen hørte hylene!
Peer Gynt: (gnir albuen) Ja, men det var meg som skrek.
Åse: Deg?
Peer Gynt: Ja, mor, ó for jeg fikk prylene.
Peer Gynt: I har ikke nødig å trygle så tynt. Jeg skal ride som et uvær over jer alle!
Hele sognet skal meg til fote falle!

En eldre mann: Nu er han rivende gal.
En annen: Det fe!
En tredje: Storskryter!
En fjerde: Løgnhals!
Peer Gynt: (truer mot dem) Ja vent, skal I se!
En mann: (halvdrukken)
Ja vent; du skal få deg en børstet trøye!
Flere: En mørbanket rygg! Et blåmalet øye!

VEDLEGG 25: PEER EN FANTAST OG DRØMMER?

Peer Gynt: Om jeg hamrer eller hamres, ó like fullt så skal der jamres. (ler)
Lille, stygge, snille mor, du kan lite på mitt ord, hele bygden skal deg
hedre, bare vent til jeg får gjort noe ó noe riktig stort!
Åse: (bleser) Du!
Peer Gynt: Skal blive konge, keiser!

Peer Gynt: Jeg vil med! Jeg vil vaske meg ren i de hvasseste vindes bad! Jeg vil
høyt! Jeg vil dukke meg ven i det skinnende døpefad! Jeg vil ut over
seterbøen; jeg vil ride meg skjær til sinnes; jeg vil fram over salte sjøen,
og høyt over Engellands prins! Inn da, Peer Gynt, til dommen; den
lyder i sang og klang; Peer Gynt, av stort est du kommen, og til stort
skalst du vorde en gang!

VEDLEGG 26: LÆRER-I-ROLLE-OPPGAVEN

Rollelisten

Åse, en bondemanns enke

Peer Gynt, hennes sønn

Aslak, en smed

Bryllupsgjester

Spillemann

Et par innflytterfolk

Solveig og lille Helga, deres døtre

Bonde på Hægstad

Ingrid, hans datter

Brudgommen og hans foreldre

Tre seterjenter; nornene

En grønnkledd kvinne

Dovregubben

mannskap

Et hofftroll. Flere lignende

Trolljomfruer og trollunger

Et par hekser. Tomtegubber, nisser, haugfolk, osv.

En stygg unge

Bøygen

Master Cotton, Monsieur Ballon,

De herrer v. Eberkopf og

Trumpeterstråle, reisende herrer

Anitra, en beduinhøvdings datter

Begriffenfeldt, professor, dr.phil.,

forstander for dårekisten i Kairo

Hussein, en østerlandsk minister

En Fellah med en kongemumie

Flere dårekistelemmer samt

deres voktere

En norsk skipper og hans

En fremmed passasjer

En knappestøper

(Handlingen, der begynner i førstningen av dette århundre og slutter henimot våre dage, foregår dels i Gudbrandsdalen og på høyfjellene der omkring, dels på kysten av Marokko, dels i ørkenen Sahara, i dårekisten i Kairo, på havet osv.) Ibsens anvisning.

VEDLEGG 27: I DOVREGUBBENS HALL

- Peer Gynt:** Vil du ha meg? Du skal se hvor fint jeg meg ter; du skal verken trede veven eller spinne. Mat skal du få så du er ferdig å sprekke. Aldri skal jeg deg i håret trekke ó
- Den grønnkledde:** Ikke slå meg heller?
- Peer Gynt:** Nei, var det likt? Vi kongssønner slår ikke kvinnfolk og slikt.
- Den grønnkledde:** Er du kongssønn?
- Peer Gynt:** Ja.
- Den grønnkledde:** Jeg er Dovrekongens datter.
- Peer Gynt:** Er du det? Se, se; det treffer jo godt.
- Den grønnkledde:** Inne i Ronden har far min sitt slott.
- Peer Gynt:** Da har mor min et større så vidt jeg fatter.
- Den grønnkledde:** Kjenner du far min? Han heter kong Brose.
- Peer Gynt:** Kjenner du mor min? Hun heter dronning Åse.
- Den grønnkledde:** Har du annen kledning enn de fillene der?
- Peer Gynt:** Hå, du skulle se mine søndagsklær!
- Den grønnkledde:** Jeg går til hverdags i gull og silke
- Peer Gynt:** Det tykkes dog likere stry og stilke.
- Den grønnkledde:** Kommer du frem til min faders gård, tør det hende seg lett at du er på veie til å tro du i styggeste stenrøysen står.
- Peer Gynt:** Ja, er det ikke akkurat slikt hos oss? Alt gullet vil tykkes deg rusk og boss; og kanskje vil du tro hver glitrende rute er en bylt av gamle hoser og klute.
- Den grønnkledde:** Ja, Peer, så ser jeg vi to passer sammen!

VEDLEGG 28: I DOVREGUBBENS HALL

- Dovregubben:** Altså det er min datter du krever?
Peer Gynt: Din datter og riket i medgift, ja.
Dovregubben: Det halve får du imens jeg lever, og det annet halve når jeg engang faller fra.
Peer Gynt: Det er jeg nøydt med.
Dovregubben: Ja, stopp, min gutt; ó du har også noen tilsagn å give. Brytes ett av dem, er hele pakten brutt, og du slipper ikke herfra i live. For det første må du love at du aldri enser hva der ligger utenfor Rondenes grenser; dag skal du sky, og dåd og hver lysbar plett.
Peer Gynt: Får jeg kalles for konge, så holdes det lett.
Dovregubben: Dernest, ó nu vil jeg kløkt deg prøve ó (reiser seg i setet) Hva er forskjellen mellom troll og mann?
Peer Gynt: Det er ingen forskjell så videt jeg ser. Stortroll vil steke, og småtroll vil kløre; ó likeså hos oss hvis bare de torde.
Dovregubben: Sant nok; vi er ens i det og mer. Nu skal du høre hva det er for noget: Der ute, under det skinnende hvelv, mellom menn det heter: ðMann, vær deg selv!ö Her inne hos oss mellom trollenes flokk det heter: ðTroll, vær deg selv ó nok!ö
Peer Gynt: Det tykkes meg tåget.
Dovregubben: ðNokö, min sønn, det kløvende, sterke ord må stå i ditt våpenmerke.
Peer Gynt: (river seg bak øret) Nei, men ó
Dovregubben: Det må, skal du her vorde herre!
Peer Gynt: Ja, skitt; la gå; det er jo ikke verre ó

VEDLEGG 29: MØTE MED BØYGEN

- Peer Gynt:** Hvem er du?
Stemmen: Meg selv.
Peer Gynt: Det dumme svar kan du gjemme; det gjør ikke saken klar. Hva er du?
Stemmen: Den store Bøygen.
Peer Gynt: Nå, så! Før var gåten svart; nu tykkes den grå. Av veien, Bøyg!
Stemmen: Gå utenom, Peer!
Peer Gynt: Igjennem! (slår og hugger) Han falt! (vil frem, men støter imot) Hå, hå!
Er her flere?
Stemmen: Bøygen, Peer Gynt! En eneste én. Det er Bøygen som er sårløs, og Bøygen som fikk mén. Det er Bøygen som er død, og Bøygen som lever.
Peer Gynt: Atter og fram, det er like langt; ó ut og inn, det er like trangt!
Der er han! Og der! Og rundt om svingen!
Rett som jeg er ute, står jeg midt i ringen. ó
Nevn deg! La meg se deg! Hva er du for noget?
Stemmen: Bøygen.
Peer Gynt: (famler omkring) Ikke dødt. Ikke levende. Slå fra deg. For dyrt å kjøpe seg livet til for slik en times tærende spill. (synker sammen)
(Solveig kommer som i et drømmebildet. Nornene redder ham.)
Bøygen: (svinner inn til intet og sier i et gisp)
Han var for sterk. Der sto kvinner bak ham.

VEDLEGG 30: PEER MØTER SOLVEIG

- Peer Gynt:** Solveig! Du blir ikke redd for å komme så nær!
- Solveig:** Det ble som livet var sluknet der nede; jeg kunne ikke hjertefylt le eller grede. Jeg visste ikke trygt hva sinn du åtte; jeg visste kun trygt hva jeg skulle og måtte.
- Peer Gynt:** Men far din?
- Solveig:** På hele Guds vide jord har jeg ingen å kalle for far eller mor. Jeg har løst meg fra alle.
- Peer Gynt:** Solveig, du vene, ó for å komme til meg?
- Solveig:** Ja, til deg alene.
- Peer Gynt:** Solveig! La meg se på deg! Ikke for nær! Bare se på deg! Nei, hvor du er lys og skjær! La meg løfte deg! Nei, hvor du er fin og lett! Får jeg bære deg, Solveig, blir jeg aldri trett!
- Solveig:** Der nede var det klummert; en kjente seg klemmt; det er halvveis det som har fra bygden meg skremt. Men her, hvor en hører furuen suse, ó for en stillhet og sang! ó her er jeg til huse.
- Peer Gynt:** Og vet du det visst? For alle dine dage?
- Solveig:** Den vei jeg har trådt, bær aldri tilbake.
- Peer Gynt:** Gå inn! Jeg skal hente tyri til gruen; lunt skal det varme, og bjart skal det lyse, bløtt skal du sitte, og aldri skal du fryse. (han lukker opp; Solveig går inn. Han står en stund stille, da ler han høyt av glede og springer i været.)
- Peer Gynt:** Min kongsdatter! Nu er hun funnen og vunnen! Hei! Nu skal kongsgården tømres fra grunnen!

VEDLEGG 31: PENGER ER MAKT?

- Peer Gynt:** Hvorledes kom jeg først til Vesten! Som fattig kar med tomme hender.
Ti år derefter bar jeg navn av Krøsus mellom Charlestowns redere.
- M. Cotton:** Hva gjaldt trafikken?
- Peer Gynt:** Mest jeg gjorde i negere til Carolina og gudebilder til China.
- M. Cotton:** Sir, nu gad jeg vite blott hva De med Deres gull vil gjøre.
- Peer Gynt:** (smilende) Å blive keiser.
- Herrene:** Hvor?
- Peer Gynt:** I hele verden.
- M. Ballon:** Hvorledes, venn ó?
- Peer Gynt:** I kraft av gullet! Den plan er ingenlunde ny; den sjelen var i all min ferden. Som gutt jeg har i drømme rullet vidt over havet på en sky.
Jeg steg med slep og gyllen slire, ó Og drattet ned på alle fire.
Men målet, venner, sto ved makt. ó
- Eberkopf:** Men hva er da det gyntske selv?
- Peer Gynt:** (i stigende stemning)
Det gyntske selv, ó det er den hær
av ønsker, lyster og begjær, ó
Jeg vil være Gynt på hele kloden,
Sir Gynt fra toppen og til roden!
- Peer Gynt:** Hellas er i opprør.
- Alle fire:** (springer opp) Hva! Grekerne ó?
- Peer Gynt:** Har reist seg hjemme.
- De fire:** Hurra!
- Peer Gynt:** Og tyrken er i klemme! (tømmer glasset)
- M. Ballon:** Til Hellas går vor vei til grekerne med skib og penge ó?
- Peer Gynt:** Nei mange takk! Jeg støtter styrken og låner pengene til tyrken.
Men ha meg unnskyldt, jeg har mynt.
Og er meg selv, Sir Peter Gynt. (Går!)

VEDLEGG 32: MØTE MED KNAPPESTØPEREN

Knappestøperen: Godt møte; ó med forlov, ó du heter vel ikke Peer?
Peer Gynt: Peer Gynt, som man sier.
Knappestøperen: Det kaller jeg hell! Det er nettopp Peer Gynt jeg skal hente i kveld.
Peer Gynt: Skal du det? Hva vil du?
Knappestøperen: Her kan du se; jeg er knappestøper. Du skal i min skje.
Peer Gynt: Hva skal jeg i den?
Knappestøperen: Du skal smeltes om.
Peer Gynt: Smeltes?
Knappestøperen: Du er ingen synder i høyere forstand; se, derfor slipper du pinselsveen, og kommer som andre i støpeskjeen.
Peer Gynt: Og følgelig venn, kan jeg gå som jeg kom?
Knappestøperen: Nei, følgelig, venn, skal du smeltes om. Du var nu etlet til en blinkende knapp på verdensvesten; men hempen glapp; og derfor skal du i vrakgods-kassen, for, som det heter, å gå over i massen.
Peer Gynt: Men unn meg dog frist! Kjære mann, la meg låne meg selv på borg; jeg er snart her igjen. Kun en gang man fødes; og seg selv, som man skapt, holder man på. Ja; er vi så enige?
Knappestøperen: Nå da, la gå. Men husk, ved neste korsvei vi mødes.

VEDLEGG 33: RELIGION ER MAKT?

Peer Gynt: Jeg har lest på trykk, og satsen er sann ó öingen blir profet i sitt eget land.ö ó Være seg selv på grunnlag av gull, det er som å bygge sitt hus på sand. Profet; se, det er en klarere stilling. Da vet man dog på hva fot man står. Slår man an, så er det en selv som får ovasjonen, og ei ens pundsterling og skilling. Profet; ja, det er noe for meg. Jeg er ikke bunnen; det er ikke verre ó Jeg kan gå som jeg kom; ó Kort sagt, jeg er situasjonens herre.
(tar av seg sitt sjal, og setter det på hodet, som en turban. Så viser han seg)

Anitra: (oppdager Peer) Profet og hersker?
Peer Gynt: Hva vil min slavinne?
Anitra: Ventende utenfor står slettens sønner; de ber å få skue ditt ansikt ó
Peer Gynt: Stopp! Si dem de kan i avstand troppe opp; si dem jeg hører i avstand deres bønner. Legg til jeg tåler ingen mannfolk her inne! Nå; det var nu det! Dans for meg, kvinner! Profeten vil glemme sine ergerlige minner. (dansende)_Profeten er mild; hans mildhet være priset; han åpner for synderne Paradiset!

Anitra: (nærmer seg med nornene) Din slavinne har hørt!
Peer Gynt: Du er lokkende barn, barn! Profeten er rørt. Vil du ikke tro meg, så fornem beviset; ó Jeg gjør deg til huri i paradiset!

Anitra: Umulig, herre ó jeg har ingen sjel.
Peer Gynt: Så kanst du få!

VEDLEGG 34: KUNNSKAP ER MAKT

Peer Gynt: Jeg er meg selv i ett og alt; Men her, så vidt jeg forsto, det gjaldt
Å være seg selv, så å sie, foruten.
Begriffenfeldt: Foruten! Nei der tar De merkelig feil! Her er man seg selv aldeles
forbannet; seg selv og ikke det ringeste annet; ó man går, som seg selv,
for fulle seil. Hver lukker seg inne i selvets tønne, i selvets gjærning
han dukker til bunns, ó han stenger hermetisk med selvets spuns og
tetner treet i selvets brønne. Ingen har gråt for de andres veer;
ingen har sans for de andres ideer. Oss selv, det er vi i tanken og tonene,
oss selv til springbrettets ytterste rand, ó og følgelig, skal der en keiser
på tronen, er det klart at De er den rette mann.

VEDLEGG 35: I DÅREKISTEN

Begriffenfeldt: Fortolkernes keiser er funnen!
Peer Gynt: Keiser?
Begriffenfeldt: Kom!
Peer Gynt: Så dette her er de lærdes klubb?
Begriffenfeldt: Her vil De finne dem, rubb og stubb; ó de halvfjersinnstyre fortolkeres
kreds; den er nylig forøket med hundre og treds ó
Peer Gynt: Men, beste herr doktor og direktør ó?
Begriffenfeldt: Ingen av delene! Jeg var det før ó ó.
Herr Peer, kan De tie? Jeg må give meg luft ó
Peer Gynt: (i stigende uro) Hva er det?
Begriffenfeldt: Lov meg De ikke vil skjelve.
Peer Gynt: Jeg skal prøve ó
Begriffenfeldt: (trekker han hen i et hjørne og hvisker)
Den absolutte fornuft avgikk ved døden i aftes kl. 11.
Peer Gynt: Gud fri meg ó!
Begriffenfeldt: Ja, det er ytterst beklagelig. Og i min stilling,
ser De, er det dobbelt ubehagelig; ti denne anstalt gjaldt like til det siste
for en dårekiste.
Peer Gynt: En dårekiste!
Begriffenfeldt: Ikke nu, forstår De!
Peer Gynt: (blek og sakte) Nu skjønner jeg stedet!
Og mannen er gal; ó og ingen vet det!

VEDLEGG 36: SKIPBRUDDET

- Kapteinen:** (roper forut) To mann til rors, ó og lanternen satt!
- Peer Gynt:** Det kuler stivt.
- Kapteinen:** Vi får storm i natt.
- Peer Gynt:** Er noen av folkene riktig trengende, så ser jeg ikke så nøye på pengene.
- Kapteinen:** Det er vakkert. De flestes kår er små; alle har de kjerring og unger hjemme.
- Peer Gynt:** Hva for noe? Har de kjerring og unger? Er de gifte? Har hjemme noen som venter? Som gledes når de kommer? Hva?
- Kapteinen:** Ja vel, ó på fattigfolks måte. Og derfor var det vakkert De lovte før, ó å spede litt til.
- Peer Gynt:** Nei, om jeg gjør! Tror De jeg er gal? Mener De jeg punger ut til romme for andres unger? (Kapteinen går.) Jeg har surt nok slept for å tjene min mynt! Ingen venter på gamle Peer Gynt.